

ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ СА ЗНАЧЕЊЕМ АНТЕРИОРНОСТИ И ПОСТЕРИОРНОСТИ У СРПСКОМ И СЛОВЕНАЧКОМ ЈЕЗИКУ¹

САЖЕТАК

У раду се посматрају предлошко-падежне конструкције с темпоралним значењем, и то оне са значењем антериорности и постериорности у савременом српском и словеначком стандардном језику. Циљ контрастирања је указивање на сличности и разлике у систему оба језика, искључиво на синхронном плану, водећи рачуна о форми и значењу сваке конструкције.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: предлошко-падежна конструкција, темпорална локализација, објекат темпоралне локализације, темпорални локализатор, антериорност, постериорност.

1. Увод

1.1. Предмет, циљ, методологија истраживања, корпус

Предмет овог рада јесте контрастирање предлошко-падежних конструкција у српском и словеначком језику. Посматране су конструкције с темпоралним значењем; издвојене су оне са значењем антериорности и постериорности. Сличности и разлике два система посматрају се у синхронном пресеку и на парадигматском плану.

У анализи примера кориштена је техника једносмерног контрастирања, где се модели предлошко-падежних конструкција једног језика описују на основу модела другог језика. У овом случају полази се од примера на српском језику, те се помоћу њих описују словеначки модели, тј. преводни еквиваленти. Српски језик послужиће и као метајезик.

Циљ контрастирања је утврђивање сличности и разлика у формирању и значењу темпоралних конструкција у оба језика. Будући да су српски и словеначки језик заједничког, словенског порекла, прецизније да оба припадају јужнословенској групи језика, као и да су територијално блиски, очекује се постојање великог броја заједничких карактеристика на свим језичким нивоима.

¹ Рад је настао на основу мастерског рада *Предлошко-падежне конструкције с темпоралним значењем у српском и словеначком језику*, одбрањеног 2013. године на Одсеку за српски језик и лингвистику Филозофског факултета у Новом Саду.

За посматрање поменутих конструкција послужили су примери из три романа. Два су романа писана на српском језику *Беснило* (*Steklina*) Борислава Пекића и *Сийничарница „Код срећне руке“* (*Trgovinica „Pri srećni roki“*) Горана Петровића, док је оригинални језик једног од њих словеначки, и то романа *Pomladni dan* (*Пролећни дан*) Цирила Космача. Већи број романа кориштен је да би се дошло до разноврсније грађе. Тако, на пример, Горан Петровић из стилских разлога тежи архаизацији свог језика, те се у његовом делу могу наћи примери конструкција које не би било могуће срести код Пекића, будући да пише савременијим језиком. При посматрању грађе увек је полазни језик српски, и с њим се пореде примери на словеначком, без обзира на језик оригинала.

Примењена је тотална ексцерпција грађе, што значи да су забележени сви примери темпоралних предлошко-падежних конструкција. Међутим, због ограничености простора у овом раду неће се анализирати сви забележени примери, већ ће као илустрација послужити они најрепрезентативнији.

1.2. Предлошко-падежне конструкције с темпоралним значењем

Систем темпоралних падежних конструкција развио се на основу система падежа са спацијалним значењем (Ивић 1957–1958: 144). Простор, као примарна и најмање апстрактна категорија, послужио је за развој свих других категорија у језицима уопште, па тако и за категорију темпоралности. О томе сведочи и употреба спацијалних предлога у темпоралним предлошко-падежним конструкцијама (нпр. предлози УСРЕД, ПРЕКО, ПОД).

Данас се у српском и словеначком језику време може обележити генитивом, акузативом, инструменталом и локативом. У српском језику се прва три падежа могу срести у различитим темпоралним значењима у конструкцији с предлогом, али и без њега, док је локатив без предлога немогућ. У словеначком језику локатив и инструментал обавезно су блокирани предлогом; „Instrumental je v slovenščini samo predložen, v srbohrvaščini tudi nepredložen” (Kalenić 2001: 22).

Милка Ивић сматра да би све временске конструкције требало поделити на две групе: локациону и оријентациону. О локационој групи се говори онда када објекат локализације (тренутак вршења радње) улази у оквире темпоралног локализатора (предлошко-падежна конструкција с темпоралним значењем). С друге стране, када темпорални локализатор служи као тачка у односу на коју се одређује положај објекта локализације на временској линији, говори се о оријентационој категорији. Оријентационо значење може се обележити искључиво падежом у конструкцији с предлогом, док локационо могу означити и падежи без предлога (Ивић 1955–1956: 166).

Будући да је предмет рада само један део темпоралних предлошко-падежних конструкција, и то оне са значењем антериорности и постериорности, треба напоменути да конструкције с ова два значења припадају оријентационој групи.

У раду ћемо се ослањати и на поделу Иване Антонић, која сматра да се темпорална детерминација може поделити на темпоралну идентификацију и темпоралну квантификацију (Антонић 2007: 30). Значења антериорности и постериорности ова ауторка сврстава под посредну, одређену темпоралну идентификацију (Антонић 2005: 157).

Словеначки лингвиста Јоже Топоришич такође је говорио о темпоралним предлошко-падежним конструкцијама, указујући на то да се различита темпорална значења могу исказати само одређеним спојевима предлога и падежног облика. „Zveze ki izražajo čas, povedo kdaj se kaj dogodi, od kdaj je, do kdaj bo, koliko časa bo. Na vprašanje kdaj se rabijo predlogi, ki se vežejo z rod., tož., mest. in or. Na vprašanje od kdaj in do kdaj se rabijo predlogi, ki se vežejo z rod., na vprašanje koliko časa pa predlogi s tož” (Топоришич 1991: 351).

Значењем антериорности показује се да објекат локализације (реченична предикација) на временској линији претходи временском локализатору, док се значењем постериорности указује на то да објекат локализације следи иза темпоралног локализатора. Темпорални локализатор у овом случају подразумева падежни облик с обавезним присуством предлога. Управо се предлогом показује да ли објекат локализације претходи локализатору или долази иза њега.

Са значењем антериорности и постериорности појављују се четири падежна облика, што ће даље бити размотрено.

2. Анализа

2.1. Темпорални генитив

Генитив је падеж с највише значења у српском и словеначком језику, и комбинује се с највећим бројем предлога. Он је тзв. неутрални падеж, јер покрива готово све функционално-семантичке улоге, те се њиме могу исказати значења која су карактеристична и за друге падеже (нпр. постериорност се може исказати конструкцијом ПОСЛЕ + ген. или ПО + лок., при чему је генитивна конструкција фреквентнија).

2.1.1. Темпорални генитив са значењем антериорности

Све предлошко-падежне конструкције са значењем антериорности у позицији су прилошке одредбе за време и показују да се радња врши пре догађаја/периода означеног у именском делу конструкције (Фелешко 1995: 134).

За исказивање овог значења у српском језику користи се предлошко-падежна конструкција с предлозима ПРЕ или УОЧИ и генитивом, по моделу $V + \textit{пре/уочи} N_{\text{Gen}}$ (примери с предлогом УОЧИ нису пронађени у нашем корпусу).

Разлика у употреби предлога ПРЕ и предлога УОЧИ тиче се семантичке компоненте којом се показује удаљеност објекта локализације од темпоралног локализатора. Предлог ПРЕ је неутралан када се ради о обележавању квантификације антериорности (антериорне удаљености од локализатора), а предлогом УОЧИ може се обележити квантификација антериорности, и то непосредне антериорности, будући да значење овог предлога одговара значењу везе НЕПОСРЕДНО ПРЕ (Антонић 2005: 157).

У словеначком језику појављује се један предлог којим се исказује антериорност, и то примарно спацијални предлог PRED. Осим у одабиру предлога, разлика у изражавању антериорности у српском и словеначком језику уочава се и у избору падежне форме. У овом случају уместо генитивне форме, у нашем корпусу у словеначком среће се инструментал, што ће показати и примери.

На месту именице у генитиву најчешће се срећу оне којима се именују делови дана (*зора, њоноћ*). У мањем броју налазимо и девербативне именице (*селидба, њозив*). Оне се могу сматрати кондензованим облицима темпоралне клаузе: *...пре селидбе у асирономију... ← ...пре неџо шџио се одселио у асирономију...*

Ne znam da li bi ostao pri optimizmu ako bi čuo da je Kastor, pre selidbe u astronomiju, morao umreti prilično neudobnom smrću (28, Pekić).

Osim, mislio je, ako Rasimov nije takozvani „krajnji slučaj” koji u medicinskom i špijunskom svetu čeka ista sudbina, daleko pre kraja ispisana na licu (99, Pekić).

Hansa Magnusa Landaua odlaganje nije uzbuđivalo sve dok nije ukidalo mogućnost da se čovek koga je čekaao pojavi na rampi bar pola sata pre poslednjeg poziva putnicima Lufthanse, leta LH 056 za Köln (106, Pekić).

Први пут сам се пробудио давно пре зоре, уред мркле ноћи (63, Космач).

Карабињери те неће тражити пре поноћи (73, Космач).

Ne vem, ali bi ostal tako jasnogled, če bi slišal, da je moral Kastor pred selitvijo v astronomijo umreti precej neprijetne smrti (25, Pekić).

Razen seveda, je mislil, če ni Rasimov „končni primer”, katerega v medicinskem in v špijunskem svetu čaka enaka usoda, že mnogo pred koncem napisana na obrazu (86, Pekić).

Hans Magnus Landau se zaradi zamude ni razburjal, če seveda ne bo trajala toliko časa, da bo človek, ki ga je čakal, prišel s pristajališča največ pol ure pred poslednjim pozivom za potnike Lufthanse, za let LH056 proti Kölnu (92, Pekić).

Prvič sem se zbudil zdavnaj pred zoro, še sredi polne noči (8, Kosmač).

No, karabinjerji te ne bodo iskali pred polnočjo (18, Kosmač).

2.1.2. Темпорални генитив са значењем постериорности

За разлику од примера са значењем антериорности, у овом случају темпорални локализатор претходи објекту локализације на временској оси, а конструкција, као и претходне, има функцију прилошке одредбе за време.

Генитив са значењем постериорности у српском језику подразумева комбиновање с предлозима ПОСЛЕ, НАКОН, ИЗА (модел V + *јосле/након/иза* N_{Gen}). Ови предлози су неутрални у погледу обележја квантификације постериорности, тј. не прецизирају постериорну удаљеност од локализатора. Предлог ИЗА све се ређе употребљава у савременом језику, док је предлог НАКОН све чешће у употреби, посебно уз девербативне именице (Антонић 2005: 157). Фелешко, који је радио на веома широком корпусу, тврди да се предлог НАКОН чешће среће у изворима који долазе с југозападног подручја тада српскохрватског говорног простора, углавном из Босне и Далмације (Фелешко 1995: 131).

У словеначком језику с истом семантиком у нашем корпусу срећемо локатив с предлогом РО. Иста конструкција, такође с постериорним значењем, среће се и у српском језику, о чему ће се говорити у делу посвећеном локативу.

– Ако не раније, видећемо се *п о с л е р а т а* ...
– каже сасвим полако (75, Космач).

Već posle prvog signala slušalica se na drugoj strani veze podigla... (50, Pečić).

Čak i da mu *n a k o n s k a n d a l a* nijedna banka ne ponudi službu, i tada će biti svoj na svome (104, Pečić).

Od influence, razmaženog potomka španskog gripa, koji je *n a k o n v e l i k o g r a t a* desetkovao Evropu, sad se jedva šmrče (161, Pečić).

Заправо, артиљ. капетан Сибин Браница је страдао готово три месеца *и з а М а ј с к о г п р е в р а т а* 1903 (106, Петровић).

– Če prej ne, se bova videla *п о в о ј н и* ... –
reče prav počasi (21, Kosmač).

Že *п о п р в е м s i g n a l u* se je slušalka na drugoj strani vzdignila... (45, Pečić).

Kljub temu da mu *п о š k a n d a l u* nobena banka ne bi ponudila službe, bi bil zadovoljen (91, Pečić).

Zaradi gripe, razvajenega potomca španske gripe, ki je *п о v e l i k i v o j n i* zdesetkal Evropo, ljudje zdaj le še smrkamo (139, Pečić).

Pravzaprav je artiljerijski kapetan Sibin Branica umrl skoraj tri mesece *п о м а ј с к е м п р е в р а т у* 1903 (96, Petrović).

Могући преводни еквивалент овом моделу јесте и веза предлога *ČEZ* и у нашим примерима споја основног броја и временске мерне јединице (секунда, сат / sekunda, ura).

П о с л е 59 s e k u n d i prva se grupa putnika Afikanaca u plemenskim nošnjama larmajući spustila pokretnim stepenicama (22, Pečić).

Другу дозу даćете *н а к о н о с а м с а т и* (84, Pečić).

Čez 59 *s e k u n d* se je po pomičnih stopnicah hrupno spustila prva skupina potnikov – Afričanov v plemenskih nošah (20, Pečić).

Други одмерек босте дали *č e z о s е м у r* (73, Pečić).

У једном примеру забележена је темпорална клауза као преводни еквивалент предлошко-падежној конструкцији.

Posle iznenadnog krika, usledila je kratkotrajna rigidnost... (60, Pečić). Potem ko je nenadoma kriknila, je bila nekaj časa otprla... (52, Pečić).

2.2. Темпорални акузатив

Акузатив има мањи број семантичких реализација него што је то случај код генитива. Карактеристично је да се акузатив не може у темпоралном значењу наћи као слободна форма, већ је по правилу блокиран предлогом, обавезним детерминатором, или и једним и другим елементом. У ранијим фазама развоја језика темпорални акузатив био је уобичајена слободна форма којом се означавала временска јединица без прецизирања њеног трајања (Арсенијевић 2003: 200).

2.2.1. Темпорални акузатив са значењем антериорности

Акузативом је могуће исказати само један тип сукцесивности – антериорност и то ону с обележјем квантификације (временске удаљености) тј. непосредне антериорности (Антонић 2006: 60), по моделу $V+ \textit{ћред} N_{\text{Ак}}$. Овом предлошко-падежном конструкцијом имплицира се мала удаљеност између објекта локализације и локализатора. Постериорност као део посредне временске локализације није могуће изразити предлошко-падежном конструкцијом с акузативом.

Да би се значење антериорности исказало, у оба језика се користи примарно спацијални предлог ПРЕД, али се падежна форма разликује. Док у српском језику срећемо акузативни облик, у словеначком језику у истој синтаксичко-семантичкој позицији доследно се среће инструментал.

Именицом у акузативу, тј. инструменталу најчешће се именују празници, делови дана, годишња доба, или се ради о девербативној именици којом се кондензује темпорална клауза с везником НЕПОСРЕДНО ПРЕ НЕГО ШТО (Антонић 2005: 222).

Посматрајући однос антериорне конструкције предлога ПРЕ и генитива и конструкције предлога ПРЕД с акузативом, може се закључити да оне нису синонимне, јер постоји семантичка разлика међу њима. Разлика се тиче удаљености објекта локализације од локализатора. Док се предлошко-падежном конструкцијом с акузативом обележава непосредно претхођење, конструкцијом с генитивом не прецизира се тачна временска удаљеност објекта локализације од локализатора, тј. временско претхођење није прецизирано (Арсенијевић 2003: 218).

Пред зору, ovlaženu maglom, dok se oluja
 gićući gubila prema severoistoku, mokat i proze-
 bao, našao se ispred jarko osvetljenog automo-
 bilskog tunela... (40, Pečić).

У одаји је све било опрано, изрибано и спре-
 мљено као пред велики празник (69,
 Космач).

Још пред Први светски рат почели
 су да напуштају такве сенокосе (259, Космач).

Зар се прехладио?! Пред тако важан
 посао. Пред тако добро плаћен
 посао (21, Петровић).

А пред Божић, госпођа Наталија је први
 пут изашла с дружбеницом... (41, Петровић).

Nevihta se je grmeč izgubljala proti severovzhodu,
 ko se je pred jutrom, ovlaženim z meglo,
 moker in prezebel znašel pred jarko razsvetljenim
 avtomobilskim predorom... (35, Pečić).

V izbi je bilo vse pomito, poribano in pospravlje-
 no kakor pred velikim praznikom (14,
 Kosmač).

Že pred prvo svetovno vojno so
 začeli opuščati take senožeti (237, Kosmač).

Se je prehladil?! Pred tako pomembnim
 delom. Pred tako dobro plačanim
 delom (19, Petrović).

Pred božičem je šla gospa Natalija prvič
 ven z družabnico... (37, Petrović).

2.2.2. Темпорални акузатив са значењем постериорности у квантификативном смислу
 За разлику од других темпоралних падежа, акузативом се постериорност исказује
 искључиво са квантификативним значењем (темпорална квантификација). „Ово
 значење подразумева одмеравање количине времена до реализације предикације у
 смислу *ЗА колико времена V?* а што има значење *ПОСЛЕ колико времена?*” (Антонић
 2006: 64).

У српском језику овај тип постериорности исказује се конструкцијом с предлозима
 ЗА или КРОЗ и падежном формом у акузативу, с обавезним присуством квантифика-
 тора, који ће прецизирати количину протеклог времена (модел $V+ \text{za/кроз } O_{\text{Det}} N_{\text{Ak}}$).

У примерима на словеначком језику издваја се предлошко-падежна конструкција
 с предлогом *ČEZ* и акузативом. Предлог *ČEZ* се најчешће узима као преводни екви-
 валент предлога КРОЗ, али се може срести и као еквивалент другим предлозима (у
 овом случају и предлогу ЗА).

Објекат локализације је најчешће глаголски облик у футуру, будући да је радња
 нереализована.

Још не знам, али за сат ђу знати (93, Pečić).

У вратима стана Адам Лозанић је затекао
 јутрос заденуту, сопствену поруку, којом је
 газду обавештавао да ће му кирију платити
 за неки дан... (18, Петровић).

Umreće od raka. Za mesec dana (144,
 Pečić).

Ne vem še, čez uro pa bom vedel (81, Pečić).

Ko je Adam prišel do stanovanja, je našel sporo-
 čilo, ki ga je zjutraj sam zataknil za podboj; sta-
 nodajalca je v njem obvestil, da bo plačal stana-
 rino čez kak dan... (16, Petrović).

Umrla bo zaradi raka. Čez mesec dni (123,
 Pečić).

Када се у позицији квантификатора нађе пронумерички квантификатор, у оба језика појавиће се облици генитива.

Z a p o l a s a t a c e o ć e Heathrow biti na nje-
govom telefonu (81, Pečić).

Тек з а н е к о л и к о д а н а , к а д а с е Ј е л е н а
сместила и колико-толико упознала са распо-
редом просторија и обичаја, Наталија Дими-
тријевић је додала... (37, Петровић).

С а г у б и т к о м с е п р и в и д н о п о м и р и л а т е к к р о з
н е к о л и к о д а н а ... (59, Петровић).

Č e z p o l u r e b o v e s Heathrow visel na nje-
govom telefonu (71, Pečić).

Š e l e č e z n e k a j d n i , k o s e j e Jelena nekoliko
privadila in v grobem spoznala raspored prostoro-
rov in navad, je Natalija Dimitrijević dodala...
(33, Petrović).

Š e l e č e z n e k a j d n i s e j e vsaj na videz sprij-
jaznila z izgubo... (53, Petrović).

2.3. Темпорални инструментал

Овај падеж заступљен је најмањим бројем примера у нашем корпусу. У оквиру посредне темпоралне идентификације њиме је могуће исказати искључиво семантичко поље постериорности. Карактеристично је да се у српском језику једино инструментал међу свим предлошко-падежним конструкцијама обрађеним у овом раду, може срести као облик који није блокиран предлогом.

2.3.1. Темпорални инструментал са значењем постериорности

Један тип постериорности код инструментала у српском језику може се представити формулом $V + \emptyset (/c(a)) N_{DevInstr} / c(a) N_{Instr}$. Ради се, дакле, о конструкцији с предлогом $C(A)$, који се може изоставити у неким случајевима, и именицом у инструменталу. У словеначком језику инструментал без предлога није могућ.

Уместо номиналне форме, с истом синтаксичко-семантичком функцијом може се појавити и темпорална клауза с везницима ПОШТО и НАКОН ШТО. У неким случајевима може се инструментална структура трансформисати у темпоралну клаузу с везником КАДА. Ради се о посебном случају, непознатом другим темпоралним падежним облицима. Наиме, реченица с оваквом инструменталном, односно њој еквивалентном клаузалном структуром, има значење које подразумева смештање предикације унутар граница темпоралног локализатора (симултаност), а потом и изван његових граница (сукцесивност, тј. постериорност). Овакав тип темпоралне идентификације је локационо-оријентационог типа. На примерима из нашег корпуса може се показати овако: *сїуїањем на бриїанско їло – када сїуїїмо на бриїанско їло*.

У примерима на словеначком језику забележени су различити преводни еквиваленти, укључујући и предлошко-падежне конструкције ($V + \text{po } N_{Lok}$, $V + \text{s } N_{Instr}$) и темпоралну клаузу.

Miran hod, u najgorem slučaju civilizovana, uviđavna žurba, još od malo pre normalni, s prvom sekundom „Dioskura” postaće rizik na koji će se malo ko odvažiti (32, Pečić).

Bolesnik ozdravlja s prvim korakom po čvrstom tlu (60, Pečić).

Nama je rečeno da stupanje na britansko tlo postajemo u pogledu medicinske nege punopravni građani koji se leče kao i vlastiti (64, Pečić).

Zbog opasnosti širenja zaraze karantin se uvodi na celom prostoru Central Terminal Are-e i stupa na snagu ovim objavljivanjem (346, Pečić).

Mirna hoja, v najslabšem primeru civilizirano, vljudno hitenje, bo takoj po prvi sekundi Dioskurov postalo tvegano, da ga bo malokdo upoštevao (28, Pečić).

Bolnik ozdravi po prvih korakih na trdnih tleh (52, Pečić).

Rekli so nam, da s tem, ko stopamo na britanska tla, postajemo glede medicinske skrbi enakopravni državljani, ki jih je treba zdraviti tako kot lastne (56, Pečić).

Zaradi nevarnosti, da bi se okužba razširila, je uvedena karantena na vsem območju osrednjega terminalskega območja in prične veljati s tem obvestilom (291, Pečić).

Осим овог типа предлошко-падежне конструкције с темпоралним инструменталом, постериорност се може исказати и предлошко-падежном конструкцијом $V + za N_{Instr}$. Конструкција је иста у оба језика.

Код ове структуре уз предлог ЗА у оба језика се налазе девербативне, властите именице или личне заменице, а у најфреквентније глаголе спадају *следити*, *уследити*, *долазити*, који у својој семантици носе обележје сукцесивности (Антонић 2005: 253).

Овде се ради о квантификацији (удаљеност од локализатора), тачније о непосредној постериорности – имедијатности.

Za buntovnim dr Pheapson-om izašli su dr Patel, dr Cuningham, dr Johnson, glavna sestra Logan i Moana Tahaman (160, Pečić).

Za upornim dr. Pheapsonom so odšli dr. Patel, dr Cuningham, dr Johnson, glavna sestra Loganova in Moana Tahaman (136, Pečić).

2.4. Темпорални локатив

Најистакнутије обележје локатива у српском језику, које важи и у овом случају, јесте то да је овај падеж обавезно блокиран предлогом. У словеначком језику, осим локатива, предлогом је блокиран и инструментал. Предлошко-падежном конструкцијом с локативом није покривено поље антериорности.

2.4.1. Темпорални локатив са значењем постериорности

Овај тип локатива у српском и словеначком језику среће се уз предлог ПО (модел $V + \bar{i}o N_{Dev/Lok}$). Именица у локативу је најчешће девербативна, мада је у корпусу забележен и пример именице из категорије појмова празника (*īo Јовандану*). У позицији именице у темпоралној конструкцији с локативом по правилу се срећу оне које „у својој семантици садрже и аспект извесног трајања у времену” (Batistić 1972: 133).

Конструкцију ПО + локатив могуће је заменити предлошко-падежном конструкцијом ПОСЛЕ + генитив, и то углавном код назива празника (*їо Јовандану : їосле Јовандана*). Када се ради о девербативним именицама, закључујемо да се њима кондензује темпорална клауза с везником ПОШТО или НАКОН ШТО (*...їо їоврайїку с инсїекције ← ...їошїїо / након шїїо се врайїо с инсїекције*).

Неким примерима јасно се изражава квантификација постериорности (*неколико седмица їо објављивању*), а неким имедијатност тј. непосредна постериорност (*одмах їо окончању райїа*).

Mislio je da to preduzme po povratku s inspekcije (137, Pekić).

Без обзира што он ништа није примећивао, без обзира што је тај млади литерата страдао под неразјашњеним околностима, свега неколико седмица по објављивању своје прве књиге... (46, Петровић).

...дочекала је госпођа дружбеницу у соби библиотеке, у подне, седмицу по Јовандану... (50, Петровић).

...неке су од тврдоглавих изјава, понављаних много година касније у берберници „Три зулуфа“ или у гостионици код „Руског цара“, по повратку из Париза, а без сумње зачетих у доба Анастасовог студирања (135, Петровић).

... господин Увил је одмах по окончању рата повео своју кћер у новоуједињену, јужнословенску државу Срба, Хрвата и Словенаца... (155, Петровић).

To je nameraval storiti po koncu pregleda (117, Pekić).

Kljub temu da mladi pisec ni nič vedel in čeprav je izgubil življenje v nepojasnjenih okoliščinah pičlih nekaj tednov po tem, ko je objavil prvo knjigo... (41, Petrović).

...je gospa pričakala družabnico v knjižnici teden dni po Jovandanu... (46, Petrović).

...je značilna trmasta izjava, kakršne je ponavljal mnogo pozneje, po vrnitvi iz Pariza... (124, Petrović).

...zato jo je takoj po koncu vojne vzel s seboj v novonastalo južnoslovensko državo Srbov, Hrvatov in Slovencev (140, Petrović).

3. Закључак

У раду су приказани најтипичнији модели предлошко-падежних конструкција са значењем anteriорности и постериорности у српском и словеначком језику. Издвојено је око четрдесет примера на српском и исто толико на словеначком језику.

Пажња је посвећена искључиво синхронијском плану и само стандардним језицима. Полазни језик био је српски, и њиме су описиване и словеначке конструкције.

Циљ рада био је представљање главних сличности и разлика у исказивању значења anteriорности и постериорности у два језика. Очекиване су бројне сличности, најпре због заједничког словенског порекла посматраних језика, али и због територијалне блискости. Показало се да постоји одређени број сличности у реализацији ова два семантичка поља (нпр. у исказивању непосредне постериорности код инструментала с предлогом *за*, или при исказивању локатива са значењем постериорности уз предлог *їо*).

С друге стране, разлике се тичу одабира предлога, одабира падежног облика, или у појединим примерима и једног и другог. Разлике могу бити последица личног избора преводиоца (на пример употреба темпоралне клаузе уместо предлошко-падежне конструкције). У следећој табели даје се упоредни приказ обрађених модела предлошко-падежних конструкција у оба језика.

Падеж	Значење	Српски језик	Словеначки језик
генитив	антериорност	V + <i>īpe/ yochi</i> N _{Gen}	V + <i>pred</i> N _{Instr}
	постериорност	V + <i>īосле/ након/ иза</i> N _{Gen}	V + <i>po</i> N _{Lok}
		V + <i>īосле</i> ODet _{Quant} N _{Gen}	V + <i>čez</i> ODet _{Quant} N _{Gen}
акузатив	антериорност	V + пред N _{Ak}	V + <i>pred</i> N _{Instr}
	постериорност у квантификативном смислу	V + <i>за/ кроз</i> ODet _{Quant} N _{Ak}	V + <i>čez</i> N _{Ak}
инструментал	постериорност	V + Ø (<i>c(a)</i>) N _{DevInstr} / <i>c(a)</i> N _{Instr}	V + <i>po</i> N _{Lok} V + <i>s</i> N _{Instr}
		V + <i>за</i> N _{Instr}	V + <i>za</i> N _{Instr}
локатив	постериорност	V + <i>īо</i> N _{Dev/Lok}	V + <i>po</i> N _{Dev/Lok}

Треба напоменути и да је постериорност могуће изразити на више начина, односно помоћу више предлошко-падежних конструкција, него антериорност. Могућност реализације и антериорности и постериорности има искључиво генитив, као падеж с најширим семантичким пољем. Акузатив се, осим са значењем антериорности, може наћи и у конструкцији са значењем постериорности, али искључиво квантификативног типа, док инструментал и локатив немају могућност исказивања значења антериорности.

ИЗВОРИ

Космач, Цирил (1981). *Пролећни дан*. Београд: Просвета – Нолит – Завод за уџбенике и наставна средства.

Петровић, Горан (2005). *Сийничарница „Код срећне руке“*. Београд: Народна књига – Алфа.

*

Kosmač, Ciril (1970). *Pomladni dan*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Pekić, Borislav (2011). *Besnilo*. Beograd: Laguna.

Pekić, Borislav (1992). *Steklina*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Petrović, Goran (2004). *Trgovinica „Pri srećni roki“*. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић, Ивана (2005). Синтакса и семантика падежа. У: *Синтакса и семантика савременога српског језика: њосџа реченица* (Пипер и др.) Београд: Институт за српски језик САНУ – Београдска књига; Нови Сад: Матица српска. 119–300.
- Антонић, Ивана (2006). Темпорална детерминација номиналном формом у акузативу у стандардном српском језику. *Когнитивна лингвистичка истраживања српског језика*. Београд: САНУ. 47–70
- Антонић, Ивана (2007). Темпорални генитив: Непосредна временска локализација у стандардном српском језику. *Књижевност и језик*. LIV/1–2: 29–40.
- Арсенијевић, Нада (2003). Акузатив с предлогом у савременом српском језику I. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. XLVI/1: 107–263.
- Арсенијевић, Нада (2003). Акузатив с предлогом у савременом српском језику II. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. XLVI/2: 53–216.
- Ивић, Милка (1955–1956). Из проблематике падежних временских конструкција. *Јужнословенски филолоџ*. XXI: 165–209
- Ивић, Милка (1957–1958). Систем предлошких конструкција у српскохрватском језику. *Јужнословенски филолоџ* XXII: 141–166.
- Фелешко, Казимијеж (1995). Значења и синтакса српскохрватског генитива. Београд: Орфелин – Вукова задужбина; Нови Сад: Матица српска.
- *
- Batistić Tatjana (1972). Lokativ u savremenom srpskohrvatskom književnom jeziku. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.
- Kalenić, Vatroslav (2001). Raba sklonov v slovenščini in srbohrvaščini. *Izbrane študije Vatroslava Kalenića*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofska fakulteta.
- Toporišič, Jože (1991). Slovenska slovnica. Maribor: Založba obzorja Maribor.

Sanja Brdar

THE PREPOSITIONAL CASE STRUCTURES WITH ANTERIORITY AND POSTERIORITY MEANING IN SERBIAN AND SLOVENIAN LANGUAGE

Summary

In this paper we observe prepositional case structures with temporal meaning, especially those with anteriority and posteriority meaning in Serbian and Slovenian standard language. The structure is drawn from three novels published in these two languages, where the base language is Serbian with which we compare Slovenian examples. The whole

purpose of contrasting is pointing out the similarities and differences in the system of both languages, especially on the synchronous level, taking into account the form and meaning of each construction.

К е у w o r d s : the prepositional case structures, temporal localization, object of temporal localization, temporal localizator, anteriority, posteriority.

Сања Брдар, мастер
Филозофски факултет
Одсек за српски језик и лингвистику
Др Зорана Ђинђића 2
Нови Сад
Србија
Имејл: *brdarsanja@yahoo.com*